

**Rozkład materiału nauczania z biologii dla klasy 8 szkoły podstawowej
oparty na Programie nauczania biologii „Puls życia” autorstwa Anny Zdziennickiej**

Dział programu	Treści nauczania	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Proponowane procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne
I. Genetyka	<p>1. Czym jest genetyka?</p> <ul style="list-style-type: none"> • genetyka jako nauka o dziedziczeniu cech oraz zmienności organizmów • cechy dziedziczne i niedziedziczne • cechy gatunkowe i indywidualne • zastosowanie genetyki w różnych dziedzinach • zmienność wśród ludzi 	<ul style="list-style-type: none"> • poznanie zakresu badań genetyki • rozróżnianie cech dziedzicznych i niedziedzicznych • wskazanie cech indywidualnych i gatunkowych • omówienie zastosowania genetyki w różnych dziedzinach nauki • obserwowanie zmienności wśród ludzi 	Wymagania ogólne: III.3	<ul style="list-style-type: none"> • analizowanie własnych cech zewnętrznych i wyszukiwanie podobieństw do rodzeństwa, rodziców oraz dziadków • odnajdywanie w swoim wyglądzie cech dziedzicznych i niedziedzicznych • obserwacja wybranych cech dziedzicznych u kolegów z klasy • odbijanie linii papilarnych w poszukiwaniu cech osobniczych 	<ul style="list-style-type: none"> • podręcznik • zdjęcia rodzinne • poduszka i tusz do stempli, lupa
	<p>2. Nośnik informacji genetycznej – DNA</p> <ul style="list-style-type: none"> • DNA jako materiał genetyczny • sposób zapisywania cech w DNA • budowa DNA i nukleotydu • budowa chromosomu • kariotyp człowieka • jądro komórkowe jako miejsce lokalizacji DNA i chromosomów • replikacja DNA i jej znaczenie • budowa i funkcje RNA* 	<ul style="list-style-type: none"> • omówienie budowy i funkcji DNA • definiowanie pojęć: <i>kariotyp</i>, <i>nukleotyd</i>, <i>helisa</i> i <i>gen</i> • wykazanie roli jądra komórkowego • opisywanie budowy chromosomu (chromatyda, centromer) • omówienie kariotypu człowieka • wykazanie roli DNA jako nośnika informacji genetycznej • wyjaśnienie przebiegu replikacji DNA • wykazanie roli replikacji DNA w zachowaniu niezmienionej informacji genetycznej 	Wymagania szczegółowe: V.1, V.2, V.3	<ul style="list-style-type: none"> • wykonanie modelu nukleotydu • wykonanie uproszczonego modelu DNA • ćwiczenia w zapisywaniu sekwencji nukleotydów w niciach DNA komplementarnych do danych nici DNA 	<ul style="list-style-type: none"> • podręcznik • modele DNA i RNA* • materiały do wykonania modelu DNA, np. miękki drut, plastelina lub modelina w różnych kolorach

Dział programu	Treści nauczania	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Proponowane procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne
I. Genetyka	<p>3. Podziały komórkowe</p> <ul style="list-style-type: none"> • komórki macierzyste i potomne • komórki haploidalne i diploidalne • chromosomy homologiczne • znaczenie mitozy i mejozy • przebieg mitozy i mejozy • rekombinacja genetyczna 	<ul style="list-style-type: none"> • definiowanie pojęć: <i>komórki macierzyste, komórki potomne, komórki haploidalne, komórki diploidalne i chromosomy homologiczne</i> • omówienie znaczenia mitozy i mejozy • omówienie przebiegu mitozy i mejozy • wykazanie konieczności redukcji ilości materiału genetycznego w komórkach macierzystych gamet • omówienie znaczenia rekombinacji genetycznej 	Wymagania szczegółowe: V.4	<ul style="list-style-type: none"> • obserwacja trwałych preparatów stożków wzrostu cebuli obrazujących różne stadia podziałów mitotycznych • omówienie schematów przedstawiających przebieg podziałów komórkowych • ćwiczenia w obliczaniu liczby chromosomów w komórkach potomnych po podziale mitotycznym i mejotycznym 	<ul style="list-style-type: none"> • podręcznik • mikroskop optyczny • trwałe preparaty stożków wzrostu cebuli w różnych stadiach podziałów mitotycznych
	<p>4. Podstawowe prawa dziedziczenia</p> <ul style="list-style-type: none"> • wersje genu: allele dominujące i recesywne • fenotyp i genotyp • homozygota dominująca, homozygota recesywna i heterozygota • prawo czystości gamet • sposób zapisu krzyżówki genetycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • identyfikacja alleli dominujących i recesywnych • definiowanie pojęć: <i>fenotyp, genotyp, homozygota dominująca, homozygota recesywna i heterozygota</i> • poznanie prawa czystości gamet • wyjaśnienie symboli używanych przy tworzeniu krzyżówek genetycznych • tworzenie i rozwiązywanie krzyżówek genetycznych 	Wymagania szczegółowe: V.6	<ul style="list-style-type: none"> • wykład na temat badań Gregora Mendla • ćwiczenia w rozpoznawaniu zapisu literowego homozygoty dominującej, homozygoty recesywnej i heterozygoty • rozwiązywanie prostych krzyżówek genetycznych 	<ul style="list-style-type: none"> • podręcznik • tablica multimedialna • karty pracy z krzyżówkami genetycznymi

Dział programu	Treści nauczania	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Proponowane procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne
I. Genetyka	<p>5. Dziedziczenie cech u człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> • proces powstawania białka* • cechy dominujące i recesywne • krzyżówki genetyczne 	<ul style="list-style-type: none"> • omówienie procesu powstawania białka* • poznanie przykładów cech recesywnych i dominujących człowieka • określenie cech człowieka będących zarówno wynikiem działania genów, jak i czynników środowiska • utrwalanie znajomości pojęć <i>heterozygota</i> i <i>homozygota</i> • przewidywanie wystąpienia cech u potomstwa na podstawie krzyżówki genetycznej • ustalanie prawdopodobieństwa występowania cechy u potomstwa, jeśli nie są znane genotypy obojga rodziców • ćwiczenie umiejętności rozwiązywania krzyżówek genetycznych 	Wymagania szczegółowe: V.6	<ul style="list-style-type: none"> • ćwiczenia w rozpoznawaniu zapisu literowego homozygoty dominującej, homozygoty recesywnej i heterozygoty • praca w parach z kartami pracy zawierającymi zadania ilustrujące dziedziczenie jednogenowe – tutoring uczniowski • rozpoznawanie cech dominujących i recesywnych u kolegów z klasy 	<ul style="list-style-type: none"> • podręcznik • tablica multimedialna • karty pracy z krzyżówkami genetycznymi
	<p>6. Dziedziczenie płci u człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> • autosomy i chromosomy płci • mechanizm dziedziczenia płci • cechy sprzężone z płcią • dziedziczenie hemofilii i daltonizmu 	<ul style="list-style-type: none"> • określenie, czym są autosomy i chromosomy płci • wyjaśnienie roli autosomów i chromosomów płci • omówienie mechanizmu dziedziczenia płci • omówienie nosicielstwa chorób pod kątem dziedziczenia płci • scharakteryzowanie chorób sprzężonych z płcią 	Wymagania szczegółowe: V.3, V.7, V.8	<ul style="list-style-type: none"> • analizowanie kariotypu człowieka • rozpoznawanie na ilustracji autosomów i chromosomów płci • rozwiązywanie krzyżówek genetycznych przedstawiających choroby sprzężone z płcią: hemofilię oraz daltonizm • przygotowanie wystąpienia na temat chorób genetycznych sprzężonych z płcią 	<ul style="list-style-type: none"> • podręcznik • tablica multimedialna • karty pracy z krzyżówkami genetycznymi • publikacje medyczne na temat chorób genetycznych sprzężonych z płcią
	<p>7. Dziedziczenie grup krwi</p> <ul style="list-style-type: none"> • mechanizm dziedziczenia grup krwi i czynnika Rh • konflikt serologiczny • wpływ środowiska na cechy organizmu 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnienie mechanizmu dziedziczenia grup krwi (układ ABO) • interpretacja symboli stosowanych w krzyżówkach ilustrujących dziedziczenie grup krwi • omówienie dziedziczenia czynnika Rh • zaprezentowanie mechanizmu możliwości wystąpienia konfliktu serologicznego • wskazanie wpływu środowiska na kształtowanie się cech osobniczych 	Wymagania szczegółowe: V.9	<ul style="list-style-type: none"> • rozwiązywanie krzyżówek genetycznych przedstawiających dziedziczenie grup krwi i czynnika Rh • wyszukiwanie w różnych źródłach informacji dotyczących dziedziczenia cech zależnych od wielu genów oraz od wpływu środowiska 	<ul style="list-style-type: none"> • podręcznik • tablica multimedialna • karty pracy z krzyżówkami genetycznymi

Dział programu	Treści nauczania	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Proponowane procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne
I. Genetyka	<p>8. Mutacje</p> <ul style="list-style-type: none"> • mutacje i ich rodzaje • przyczyny mutacji • czynniki mutagenne • skutki mutacji (nowotwory, choroby genetyczne) • choroby i zaburzenia genetyczne powodowane mutacjami: fenyloketonuria, mukowiscydoza i zespół Downa • poradnictwo genetyczne • badania prenatalne 	<ul style="list-style-type: none"> • omówienie rodzajów mutacji • wyjaśnienie mechanizmu powstawania mutacji genowych i chromosomowych • analizowanie przyczyn mutacji • wyjaśnienie roli mutacji w kształtowaniu zmienności organizmów • omówienie mechanizmu dziedziczenia fenyloketonurii, mukowiscydozy i zespołu Downa • omówienie znaczenia poradnictwa genetycznego • wykazanie znaczenia badań prenatalnych 	Wymagania szczegółowe: V.5, V.10, V.11	<ul style="list-style-type: none"> • praca w grupach – drzewo decyzyjne „W jaki sposób unikać czynników mutagennych?” • wykonanie portfolio dotyczącego chorób genetycznych • dyskusja na temat znaczenia badań prenatalnych 	<ul style="list-style-type: none"> • podręcznik • tablica multimedialna • publikacje medyczne na temat chorób genetycznych powodowanych mutacjami
	9. Podsumowanie wiadomości - Generator testów i sprawdzianów				
	10. Sprawdzenie wiadomości - Generator testów i sprawdzianów				

Dział programu	Treści nauczania	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Proponowane procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne
II. Ewolucja życia	11. Źródła wiedzy o ewolucji <ul style="list-style-type: none"> • istota procesu ewolucji • pośrednie i bezpośrednie dowody ewolucji • skamieniałości • formy pośrednie • żywe skamieniałości • jedność budowy i funkcjonowania organizmów • narządy szczątkowe • rozmieszczenie organizmów • struktury homologiczne i analogiczne 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnienie procesu ewolucji • omówienie dowodów ewolucji • analizowanie form pośrednich • przedstawienie przykładów żywych skamieniałości • wykazanie jedności budowy i funkcjonowania organizmów • wskazanie przykładów narządów szczątkowych w organizmie człowieka • wyjaśnienie różnicy między narządami homologicznymi i analogicznymi 	Wymagania szczegółowe: VI.1	<ul style="list-style-type: none"> • analizowanie rodzajów skamieniałości oraz mechanizmu ich powstawania • wskazywanie na ilustracjach ogniw pośrednich • porównywanie szkieletów kręgowców w celu wskazania struktur homologicznych • analizowanie zegara ewolucji na podstawie schematu 	<ul style="list-style-type: none"> • podręcznik • tablica multimedialna • kolekcja skamieniałości, odcisków i inkluzji bursztynowych • schemat zegara ewolucji
	12. Mechanizmy ewolucji <ul style="list-style-type: none"> • założenia teorii ewolucji • powstawanie nowych gatunków • dobór naturalny i sztuczny 	<ul style="list-style-type: none"> • poznanie głównych założeń teorii ewolucji Karola Darwina • wyjaśnienie roli endemitów z Galapagos • wskazanie izolacji geograficznej jako drogi do powstawania nowych gatunków • uzasadnienie, że walka o byt jest formą doboru naturalnego • wskazywanie różnic pomiędzy doбором naturalnym a doбором sztucznym • omówienie głównych założeń syntetycznej teorii ewolucji* 	Wymagania szczegółowe: VI.1, VI.2	<ul style="list-style-type: none"> • omawianie procesu powstawania nowych gatunków • pogadanka na temat działania doboru naturalnego • analizowanie zdjęć różnorodnych organizmów powstałych w wyniku doboru naturalnego i sztucznego • wyszukiwanie informacji na temat korzyści, które osiąga człowiek ze stosowania doboru sztucznego w hodowli zwierząt i uprawie roślin 	<ul style="list-style-type: none"> • podręcznik • tablica multimedialna • zdjęcia przedstawiające różne rasy zwierząt lub gatunki roślin uprawnych
	13. Pochodzenie człowieka <ul style="list-style-type: none"> • systematyka człowieka • podobieństwa i różnice między człowiekiem a innymi człekokształtnymi jako wynik procesów ewolucyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazanie stanowiska systematycznego człowieka • prezentowanie cech wspólnych człowieka oraz innych człekokształtnych • wykazanie różnic między człowiekiem a innymi człekokształtnymi • analizowanie przebiegu ewolucji człowieka 	Wymagania szczegółowe: VI.3	<ul style="list-style-type: none"> • dyskusja dotycząca umiejscowienia człowieka w systematyce zwierząt • wskazywanie na ilustracjach różnic oraz cech wspólnych w budowie człowieka i szympansa • pogadanka na temat przebiegu ewolucji człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • podręcznik • film • prezentacja multimedialna
14. Podsumowanie wiadomości - Generator testów i sprawdzianów					
15. Sprawdzenie wiadomości - Generator testów i sprawdzianów					

Dział programu	Treści nauczania	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Proponowane procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne
IV. Ekologia	16. Organizm a środowisko <ul style="list-style-type: none"> • nisza ekologiczna • siedlisko • czynniki wpływające na organizmy • tolerancja ekologiczna • zakres tolerancji na wybrane czynniki środowiska • skala porostowa 	<ul style="list-style-type: none"> • omówienie zakresu badań ekologii • wykazywanie zależności między czynnikami środowiska a występowaniem gatunków • interpretowane wykresów zakresu tolerancji organizmów • omówienie przykładów zależności występowania gatunków od czynników środowiska • praktyczne wykorzystanie zakresu tolerancji w skali porostowej 	Wymagania szczegółowe: VII.1, VII.7, VII.8	<ul style="list-style-type: none"> • wykazywanie zależności między czynnikami środowiska a występowaniem gatunków • uzupełnianie kart pracy z wykorzystaniem skali porostowej w terenie, np. w przyszkolnym ogrodzie 	<ul style="list-style-type: none"> • karty pracy z zadaniami dotyczącymi określania stopnia zanieczyszczenia powietrza dwutlenkiem siarki • skala porostowa
	17. Cechy populacji <ul style="list-style-type: none"> • populacja • liczebność i zagęszczenie populacji • czynniki wpływające na liczebność i zagęszczenie populacji • populacja w przestrzeni • struktura płciowa i wiekowa populacji 	<ul style="list-style-type: none"> • omówienie związku między populacją a gatunkiem • wykazanie zależności między liczebnością a zagęszczeniem populacji • opisywanie cechy populacji wpływających na jej liczebność i zagęszczenie • analizowanie różnych typów rozmieszczenia organizmów • definiowanie pojęcia <i>struktura płciowa i wiekowa populacji</i> • wyjaśnienie sposobu odczytywania i analizowania danych z piramid wieku • obliczanie zagęszczenia populacji 	Wymagania szczegółowe: VII.2	<ul style="list-style-type: none"> • burza mózgów na temat korzyści i wad życia w grupie • omówienie rozmieszczenia osobników w populacji • ćwiczenia w odczytywaniu wykresów przedstawiających strukturę wiekową populacji • ćwiczenia w obliczaniu liczebności i zagęszczenia wybranych populacji 	<ul style="list-style-type: none"> • podręcznik • karty pracy z zadaniami dotyczącymi określania liczebności i zagęszczenia populacji oraz schematycznego rysowania typów rozmieszczenia analizowanych populacji
	18. Konkurencja <ul style="list-style-type: none"> • rodzaje zależności występujących między organizmami • konkurencja wewnątrzgatunkowa i międzygatunkowa • zasoby, o które konkurują organizmy • skutki konkurencji wewnątrzgatunkowej i międzygatunkowej 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienienie rodzajów zależności występujących między organizmami • określenie, na czym polega konkurencja wewnątrzgatunkowa i międzygatunkowa • wskazanie zasobów, o które konkurują organizmy • omówienie skutków konkurencji wewnątrzgatunkowej i międzygatunkowej 	Wymagania szczegółowe: VII.3	<ul style="list-style-type: none"> • burza mózgów na temat przykładów walki organizmów o zasoby • wykonanie mapy mentalnej dotyczącej konkurencji wewnątrzgatunkowej i międzygatunkowej 	<ul style="list-style-type: none"> • podręcznik • przybory do rysowania mapy mentalnej, m.in. mazaki i arkusze papieru A3

Dział programu	Treści nauczania	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Proponowane procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne
IV. Ekologia	19. Drapieżnictwo. Roślinożerność <ul style="list-style-type: none"> • drapieżnictwo i znaczenie drapieżników w środowisku • sposoby polowania drapieżników • sposoby unikania ataku drapieżników • drapieżne rośliny • roślinożerność i znaczenie roślinożerców w środowisku • sposoby ochrony roślin przed roślinożercami • przystosowania organizmów do roślinożerności • wykorzystanie roślinożerności przez rośliny 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenienie znaczenia drapieżników i roślinożerców w środowisku • wykazanie adaptacji drapieżników i roślinożerców do zdobywania pokarmu • omówienie różnych strategii polowań stosowanych przez drapieżniki • prezentowanie sposobów obrony organizmów przed drapieżnikami • przedstawienie sposobów bronięcia się roślin przed zjadaniem • poznanie przykładów roślin drapieżnych i ich przystosowań do zdobywania pokarmu 	Wymagania szczegółowe: VII.3	<ul style="list-style-type: none"> • praca z atlasami i tekstami źródłowymi dotyczącymi przystosowań do drapieżnictwa i obrony przed drapieżnikami, przystosowań roślinożerców do zjadania pokarmu roślinnego, sposobów obrony roślin przed zjadaniem • praca w grupach nad drapieżnictwem i roślinożernością z wykorzystaniem metody JIGSAW 	<ul style="list-style-type: none"> • podręcznik • atlasy roślin i zwierząt
	20. Pasożytnictwo <ul style="list-style-type: none"> • pasożyty zewnętrzne i wewnętrzne • przystosowanie organizmów do pasożytnictwa • znaczenie pasożytów 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnienie, na czym polega pasożytnictwo • przedstawienie rodzajów pasożytów wewnętrznych i zewnętrznych • omówienie przystosowań organizmów do pasożytniczego trybu życia • ocenienie znaczenia pasożytnictwa w przyrodzie 	Wymagania szczegółowe: VII.3	<ul style="list-style-type: none"> • omawianie na podstawie ilustracji adaptacji organizmów do pasożytnictwa • obserwacja preparatów mokrych tasiemca • obserwacja preparatów mikroskopowych odnóży i aparatów gębowych pasożytów • wyszukiwanie w różnych źródłach informacji na temat chorób pasożytniczych występujących u człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • podręcznik • mikroskop optyczny • preparaty mokre tasiemca • preparaty mikroskopowe przedstawiające np. odnóża wszy lub pchły oraz aparaty gębowe komara lub kleszcza • materiały edukacyjne na temat chorób pasożytniczych człowieka
	21. Nieantagonistyczne zależności między gatunkami <ul style="list-style-type: none"> • dwa rodzaje mutualizmu: symbioza i protokooperacja • komensalizm 	<ul style="list-style-type: none"> • scharakteryzowanie nieantagonistycznych zależności międzygatunkowych • wykazanie różnicy między symbiozą a protokooperacją • wskazanie różnicy między mutualizmem a komensalizmem • omówienie różnych przykładów nieantagonistycznych zależności między organizmami 	Wymagania szczegółowe: VII.4	<ul style="list-style-type: none"> • obserwacja mikroskopowa plechy porostu i przekroju przez brodawkę korzeniową rośliny motylkowej • wykonywanie rysunków preparatów obserwowanych pod mikroskopem • mapa mentalna na temat nieantagonistycznych zależności między gatunkami 	<ul style="list-style-type: none"> • podręcznik • mikroskop optyczny • materiały potrzebne do mikroskopowania, m.in. plechy porostów i fragmenty korzeni roślin motylkowych

Dział programu	Treści nauczania	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Proponowane procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne
III. Ekologia	22. Czym jest ekosystem? <ul style="list-style-type: none"> • ekosystem i jego składniki • ekosystemy sztuczne i naturalne • sukcesja pierwotna i wtórna* • sposoby wykorzystywania ekosystemów przez człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • omówienie składników żywych i nieżywych ekosystemu • wyjaśnienie różnic między ekosystemami sztucznymi a naturalnymi • porównanie sukcesji pierwotnej i wtórnej* • podanie przykładów wykorzystania ekosystemów przez człowieka 	Wymagania szczegółowe: VII.1, VIII.2	<ul style="list-style-type: none"> • projekt edukacyjny na temat ekosystemów naturalnych i sztucznych w najbliższej okolicy • debata na temat ekosystemów i ich przemian 	<ul style="list-style-type: none"> • instrukcja do projektu edukacyjnego
	23. Zależności pokarmowe <ul style="list-style-type: none"> • poziomy troficzne w ekosystemach • łańcuchy i sieci pokarmowe • równowaga ekosystemu i jej zakłócenie • wpływ zależności pokarmowych na funkcjonowanie ekosystemu 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenie roli producentów i konsumentów w ekosystemie • wykazanie istnienia w ekosystemach łańcuchów i sieci pokarmowych • wskazanie przykładowych czynników wpływających na zakłócenie równowagi w ekosystemie • przewidywanie skutków zaburzenia równowagi w ekosystemie 	Wymagania szczegółowe: VII.5, VII.6	<ul style="list-style-type: none"> • określanie powiązań pokarmowych w różnych ekosystemach • zapisywanie przykładowych sieci pokarmowych w różnych ekosystemach • analizowanie wzajemnych zależności między ogniwami łańcucha pokarmowego 	<ul style="list-style-type: none"> • podręcznik • tablica multimedialna • atlasy roślin i zwierząt • informacje z różnych źródeł o organizmach i ich miejscu w łańcuchu pokarmowym
	24. Materia i energia w ekosystemie <ul style="list-style-type: none"> • krążenie materii w przyrodzie • rola organizmów w krążeniu materii • obieg węgla* • zaburzenia krążenia materii • przepływ energii w ekosystemie • piramidy ekologiczne 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazanie roli producentów, konsumentów i destruentów w obiegu materii • omówienie obiegu węgla w ekosystemie* • analizowanie przyczyn zaburzeń w krążeniu materii w ekosystemach • wykazanie przepływu energii w ekosystemie • wyjaśnienie sposobu odczytywania informacji z piramid ekologicznych 	Wymagania szczegółowe: VII.5	<ul style="list-style-type: none"> • analizowanie na podstawie ilustracji przemian zachodzących w łańcuchu pokarmowym • analizowanie przyczyn spadków ilości energii w poszczególnych ogniwach łańcucha pokarmowego • interpretacja informacji zawartych w piramidach ekologicznych 	<ul style="list-style-type: none"> • podręcznik • ilustracje piramid ekologicznych w różnych ekosystemach

	Treści nauczania	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Proponowane procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne
III. Ekologia	25. Lekcja terenowa – organizmy w środowisku <ul style="list-style-type: none"> nisza ekologiczna a siedlisko czynniki wpływające na organizmy zakres tolerancji na wybrane czynniki środowiska skala porostowa liczebność i zagęszczenie populacji rozmieszczenie organizmów w przestrzeni 	<ul style="list-style-type: none"> obserwacja wpływu czynników środowiska na organizmy badanie zanieczyszczenia powietrza dwutlenkiem siarki obserwacja rozmieszczenia organizmów w przestrzeni obserwacja zagęszczenia i liczebności wybranych gatunków 	Wymagania szczegółowe: VII.1, VII.2, VII.7, VII.8	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznawanie ekosystemów wyróżnianie nisz ekologicznych i siedlisk wybranych gatunków analizowanie stanu plech porostów na wybranym obszarze ćwiczenia praktyczne z obliczania liczebności i zagęszczenia organizmów 	<ul style="list-style-type: none"> karty pracy taśma miernicza kalkulator skala porostowa
	26. Podsumowanie wiadomości - Generator testów i sprawdzianów				
	27. Sprawdzenie wiadomości - Generator testów i sprawdzianów				
IV. Człowiek i środowisko	28. Różnorodność biologiczna <ul style="list-style-type: none"> poziomy różnorodności biologicznej różnorodność biologiczna w Polsce naturalne czynniki kształtujące różnorodność biologiczną wpływ sukcesji na różnorodność biologiczną* zjawiska prowadzące do wymarcia gatunku 	<ul style="list-style-type: none"> omówienie poziomów różnorodności biologicznej wyjaśnienie wpływu klimatu na zmiany bioróżnorodności wykazanie zmian bioróżnorodności podczas sukcesji* wyjaśnienie skutków zmniejszania się różnorodności biologicznej 	Wymagania szczegółowe: VIII.1	<ul style="list-style-type: none"> porównywanie warunków kształtujących różnorodność biologiczną w różnych ekosystemach porównywanie różnorodności biologicznej w przykładowych ekosystemach wyszukiwanie w różnych źródłach informacji na temat zmniejszania się bioróżnorodności 	<ul style="list-style-type: none"> podręcznik teksty źródłowe dotyczące przyczyn wyginięcia niektórych gatunków i spadku różnorodności biologicznej materiały edukacyjne wydawnictw ekologicznych
	29. Wpływ człowieka na różnorodność biologiczną <ul style="list-style-type: none"> przyczyny eliminowania organizmów zanieczyszczenie powietrza i wód oraz degradacja gleb niszczenie siedlisk wprowadzanie obcych gatunków przykłady wymarłych gatunków 	<ul style="list-style-type: none"> wskazanie zależności między działalnością człowieka a zmianą czynników środowiskowych wpływających na spadek różnorodności biologicznej wykazanie, w jaki sposób działalność człowieka wpływa na eliminowanie gatunków ocenie wpływu wprowadzania obcych gatunków na bioróżnorodność w Polsce 	Wymagania szczegółowe: VIII.3, VIII.4	<ul style="list-style-type: none"> projekt edukacyjny na temat gatunków inwazyjnych w Polsce wyszukiwanie w różnych źródłach informacji o gatunkach inwazyjnych i ich wpływie na bioróżnorodność w Polsce wyszukiwanie w różnych źródłach informacji o gatunkach wymarłych 	<ul style="list-style-type: none"> podręcznik materiały źródłowe dotyczące gatunków inwazyjnych

Dział programu	Treści nauczania	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Proponowane procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne
IV. Człowiek i środowisko	30. Racjonalne gospodarowanie zasobami przyrody <ul style="list-style-type: none"> rodzaje zasobów przyrody oraz skutki ich niewłaściwej eksploatacji odnawianie zasobów przyrody zrównoważony rozwój ochrona zasobów przyrody na co dzień 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznanie zasobów przyrody w aspekcie możliwości ich odnawiania się wykazanie skutków niewłaściwej eksploatacji zasobów wyjaśnienie, na czym polega zasada zrównoważonego rozwoju wskazanie działań prowadzących do poprawy stanu środowiska uzasadnienie konieczności 	Wymagania ogólne: VI.3 Wymagania szczegółowe: VII.9, VIII.3	<ul style="list-style-type: none"> rybi szkielet pt. <i>Zanieczyszczenie środowiska</i> drzewko decyzyjne <i>Jak chronić środowisko przed degradacją?</i> 	<ul style="list-style-type: none"> podręcznik materiały informacyjne organizacji ekologicznych
	31. Sposoby ochrony przyrody <ul style="list-style-type: none"> cele ochrony przyrody ochrona obszarowa parki narodowe Polski ochrona indywidualna ochrona gatunkowa gatunki chronione w Polsce ochrona przyrody gatunki zagrożone wyginięciem 	<ul style="list-style-type: none"> prezentowanie celów i rodzajów ochrony przyrody wskazanie metod ochrony obszarowej wyjaśnienie zadań ochrony indywidualnej i gatunkowej wykazanie różnicy między ochroną gatunkową ścisłą a częściową prezentowanie wybranych przykładów czynnej ochrony przyrody 	Wymagania ogólne: VI.1 Wymagania szczegółowe: VIII.5	<ul style="list-style-type: none"> analizowanie tekstów w celu wyszukiwania gatunków objętych częściową i całkowitą ochroną gatunkową wskazanie i omówienie form ochrony przyrody występujących w najbliższej okolicy 	<ul style="list-style-type: none"> podręcznik materiały informacyjne organizacji zajmujących się ochroną przyrody
	32. Podsumowanie wiadomości - Generator testów i sprawdzianów				
33. Sprawdzenie wiadomości - Generator testów i sprawdzianów					

* Zagadnienia spoza podstawy programowej oznaczono gwiazdką